

آراء و رویه بار قضائی

نظر هیئت عمومی دیوان عالی کشور درباره :

حدود ماده ۲۸۹ قانون تجارت چیست؟

بموجب رأی لازم الاتباع دیوان عالی کشور، ماده ۲۸۹ قانون تجارت

ناظر به مواعد (ده روز) ارسال اظهارنامه رسمی یا نامه سفارشی مذکور

در مواد ۲۸۴ و ۲۸۵ نیست

خوانندگان فاضل مامستحضرنند که بموجب مواد ۲۸۴ و ۲۸۵ قانون تجارت، هرگاه سفته یا براتی که ظهر نویسی شده ودست بدست گشته است، بعلت عدم تأدیبه، مورد اعتراض قرار گیرد (پروتست شود) دارنده سفته یا برات (بستانکار) باید در ظرف ده روز از تاریخ اعتراض (پروتست) - مسئله عدم تأدیبه را بوسیله اظهارنامه رسمی یا مراسله سفارشی دوقبضه به کسی که سفته یا برات را با او واگذار نموده اطلاع دهد و همچنین هر یک از ظهر نویسها نیز باید در ظرف ده روز از تاریخ دریافت اطلاعنامه نامبرده، آنرا به همان وسیله (اظهارنامه رسمی یا مراسله سفارشی) بظهر نویس سابق خود (کسیکه سفته یا برات را با او واگذار نموده) اطلاع دهد.

و باز خوانندگان مستحضرنند که ماده ۲۸۹ قانون تجارت مقرر داشته است که: پس از انقضاء مواعد مقرر در مواد فوق، دعوی دارنده برات (یاسفته) بر ظهر نویسها و همچنین

آهنگ با این افزایش محاکم بخش باید اضافه شوند جهت ابلاغ و اخطار و همچنین اجرای احکام این دادگاهها زیر نظر روسای آن محاکم استفاده شود.

البته این پیشنهاد کلی است و در صورت لزوم ممکن است بطور تفصیل چگونگی تشکیل و بسط دادگاههای بخش مستقل را که هم جایگزین خانه های انصاف شوند و منظور نهائی این طرح را بر آورده سازند و هم از معایب مذکور فوق مصون باشند با مطالعه و بررسی کافی بصورت طرحی تنظیم نمود.

در پایان این مختصر، نظر آقای وزیر دادگستری را باین مطلب توجه میدهم که با وجود اینکه از آغاز مشروطیت در کشور ایران قوانین مدونی وضع شده و مدت زمان زیادی نمیگذرد. پاره از قوانین (که البته تعداد آنها نیز قابل ملاحظه است) بعلت عدم هم آهنگی با محیط اجتماعی ما و عدم توجه واضمین این قوانین به آمادگی محیطی که قوانین باید در آن اجرا شود، موافقی در عمل پیش آمده که موجب گردیده، این قوانین از مرحله وضع تجاوز نکرده و جامه عمل بخود نبوشند لذا قبل از هر چیز باید باین موضوع توجه شود. و مقرراتی وضع گردد که مناسب با محیط اجتماعی ما بوده، اقتباس، تقلید و ترجمه صرف و معض قوانین ممالک دیگر نباشد تا در مرحله اجرا معلق نمانده، کوشش و زحمت و واضمین آنها را عبث و بیهوده نسازد.

دعوی هر يك از ظهرنویسها برید سابق خود در محكمه پذیرفته نخواهد شد . از طرفی بعضی دادگاهها نظر میدادند که با توجه به ماده ۲۸۹ ، هر گاه تشریفات مقرر در مواد ۲۸۴ و ۲۸۵ قانون تجارت از طرف دارنده برات و ظهرنویسها بعمل نیاید ؛ حق اقامه دعوی دارنده برات علیه ظهرنویسها ساقط میشود . در حالیکه عده دیگری معتقد بودند که چنین نیست . در این مورد شعبات ۴ و ۲۷ دادگاه شهرستان تهران دو نظر مختلف داده بودند لذا با استناد ماده ۳ از قانون مواد اضافی بقانون آئین دادرسی کیفری ، مسئله مورد اختلاف ، در هیئت عمومی دیوان عالی کشور طرح و منتهی به رأی ذیل گردید که در موارد مشابه برای دادگاهها لازم الاتباع است و بموجب آن ، عدم ارسال اظهارنامه رسمی یا مراسله سفارشی و قبضه مقرر در مواد ۲۸۴ و ۲۸۵ قانون تجارت مانع اقامه دعوی از طرف دارنده برات علیه ظهرنویسها نخواهد بود . « حقوق امروز »

در زیر ، نخست نامه دادستان کل کشور و سپس رأی هیئت عمومی را میخوانید :

شماره ۲۳۳۱

۱۳۴۱۸۸۵

ردیف ۱۲

هیئت عمومی دیوان عالی کشور :

بنا به اعلامیکه بانك پارس نموده است ، در مورد مراجعه دارنده سفته بظهرنویس ، راجع به استنباط از مواد ۲۸۰ و ۲۸۴ و ۲۸۶ قانون بشرحیکه در زیر عرضه میشود از دوشعبه ۲۷ و ۴ دادگاه شهرستان تهران رویه مختلف اتخاذ شده است و لذا با اجازه ماده ۳ از قانون مواد اضافی بقانون آئین دادرسی کیفری تقاضای طرح موضوع را در آن هیئت دارد تا بر اثر رأی صادره ، در موارد مشابه از آن پیروی گردد .

شعبه ۲۷ چنین رأی داده است (در باره سفته شماره ۶۲۴۰۷ بمبلغ ۳۲۰۰ ریال و نظر باینکه مطابق مواد ۲۸۰ و ۲۸۴ و ۲۸۶ قانون تجارت برای اینکه دارنده سفته و برات بتواند جهت مطالبه حق خود بظهرنویس نیز مراجعه کند باید ،

- ۱- امتناع از تأدیه را ظرف ده روز از تاریخ وعده بوسیله اعتراض عدم تأدیه معلوم نماید
- ۲- ظرف ده روز از تاریخ تقدیم اعتراض نامه بدادگاه شهرستان ، عدم تأدیه را وسیله اظهارنامه رسمی یا مراسله سفارشی و قبضه بکسی که ورقه را باو واگذار کرده اطلاع دهد
- ۳- ظرف مدت ۳ ماه از تاریخ اعتراض ، در دادگاه صلاحیتدار اقامه دعوی کند .

نظر باینکه ماده ۲۸۹ قانون تجارت بقرینه ماده ۱۹۴ همان قانون که مواعد انجام تکلیف دارنده برات را تعیین میکند ناظر بموعد مقرر برای اعتراض و عدم تأدیه و اطلاع بظهرنویس و اقامه دعوی میباشد و اختصاص آن بموعد اقامه دعوی

علاوه بر اینکه مقرون بدلیلی نیست با ظاهر عبارت مواد ۲۸۹ و ۲۹۲ مینماید دارد بنابراین انقضای هر یک از مواعد انجام تکلیف مقرر در آن برای سقوط مراجعه دارنده سفته بظهر نویس مجالی خواهد بود و نظر باینکه دلیلی که ارسال نامه سفارشی را جهت خواننده و انجام تکلیف مقرر در ماده ۲۸۴ قانون تجارت اثبات کند بدادگاه تقدیم نشده است باستناد ماده ۲۸۹ قانون مذکور قرار عدم استماع دعوی صادر و اعلام میشود.

شعبه ۴ دادگاه شهرستان تهران چنین رأی داده است :

(بحکایت پرونده در موعده قانونی سفته‌های استنادی و اخواست شده و طبق ماده ۲۸۶ قانون تجارت قبل از انقضای مدت سه ماه از تاریخ و اخواست طرح دعوی شده .

بنابراین از این لحاظ طرح دعوی علیه ظهر نویس اشکال قانونی ندارد اگرچه در پرونده دلیلی دایر بر اینکه دارنده سفته ظرف ده روز از تاریخ اعتراض عدم تأدیه را بوسیله اظهارنامه رسمی یا مراسله سفارشی بظهر نویس اطلاع داده باشد وجود ندارد لیکن عدم اجرای این ماده در قانون تجارت ضمانت اجرائی پیش بینی نشده و حکم مقرر در ماده ۲۸۹ قانون مزبور ناظر باین مورد نیست بلکه بمواردی دارد که در مادتين ۲۸۶ و ۲۸۷ قانون مورد بحث مقرر شده است)

دادستان کل کشور

اینک متن رأی هیئت عمومی :

بتاریخ روز چهارشنبه یازدهم مهر ماه ۱۳۴۶ جلسه هیئت عمومی دیوان عالی کشور بریاست جناب آقای محمد سروری رئیس کل دیوان عالی کشور یا حضور جناب آقای دکتر عبدالحسین علی-آبادی دادستان کل کشور و آقایان رؤسا و مستشاران شعب تشکیل پس از طرح و قرائت گزارش و آراء صادر از شعب چهارم و بیست و هفتم دادگاه شهرستان تهران و مذاقه در اوراق و مواد مربوط و با کسب عقیده جناب آقای دادستان کل مبنی بر صحیح بودن رأی صادر از شعبه ۴ دادگاه شهرستان تهران بشرح زیر (طبق ماده ۲۴۹ قانون تجارت مسئولیت تضامنی ظهر نویسها در صورتی است که دارنده سفته در موقع عدم تأدیه مبادرت به اعتراض کرده باشد) و اعتراضنامه طبق ماده ۲۹۳ باید بمتعهد و تمام اشخاصی که در سفته برای تأدیه وجه عندالاقضا معین شده اند ابلاغ شود . مسئولیت تضامنی ظهر نویسها طبق ماده ۲۸۶ و ۲۸۷ مشروط بر این است که دارنده سفته در ظرف سه ماه و ششماه از تاریخ اعتراض علیه آنها اقامه دعوی نماید و هر یک از ظهر نویسها که نیز بخواهند از حقی که در ماده ۲۴۹ به آنها داد شده استفاده کنند باید در ظرف سه ماه از فردای ابلاغ احضاریه دادگاه برید سابق خود اقامه دعوی کنند و چنانچه در ظرف سه ماه و ششماه بشرح فوق اقامه دعوی نشود دعوی دارنده سفته بر ظهر نویسها همچنین دعوی هر یک از ظهر نویسها برید سابق خود در دادگاه پذیرفته نخواهد شد.

قانون تجارت در ماده ۲۸۴ در موقع عدم تأدیه، دارنده سفته را علاوه بر اعتراض مکلف کرده در ظرف ده روز از تاریخ اعتراض، عدم تأدیه را بوسیله اظهارنامه رسمی یا مراسله سفارشی دو قبضه بکسیکه سفته را با و اگذار نموده اطلاع دهد و چنین ظهر نویسی نیز طبق ماده ۲۸۵ باید در ظرف ده روز از تاریخ دریافت اطلاع نامه فوق آنرا بهمان وسیله بظهر نویس سابق خود اطلاع دهد. با وجود این تکلیف، عدم ارسال اطلاعنامه برای ظهر نویسها مانع اقدام دارنده سفته

در تعقیب‌ظهر نویسیها در ظرف سه‌ماه و شش‌ماه از تاریخ اعتراض نمیشود و چنانچه مقرر شود عدم ارسال اطلاعنامه بظهر نویسیها موجب عدم امکان اقامه دعوی در ظرف سه‌ماه و شش‌ماه بر علیه ظهر نویسیها شود ظهر نویسیها برای اینکه دارنده سفته نتواند آنها را در ظرف سه‌ماه و شش‌ماه تعقیب کند ممکن است عمداً از ارسال اطلاعنامه برید سابق خویش خودداری نمایند و همینکه دارنده سفته نتواند در ظرف سه‌ماه و شش‌ماه از تاریخ اعتراض ظهر نویسیها را تعقیب کند مسئولیت تضامنی آنها که در ماده ۲۴۹ پیش‌بینی شده منتفی میشود و دارنده سفته که متقن خواسته با ایجاد مسئولیت تضامنی ظهر نویسیها طلب‌آور حتمی الوصول نماید تمام این وثائق را از دست میدهد برای جلوگیری از این پیش‌آمد متقن در ماده ۲۸۶ امکان اقامه دعوی را منحصر آنموط بر اعتراض کرده و مبدأ مرور زمان را هم تاریخ اعتراض قرار داده نه تاریخ ارسال اطلاعنامه، برای تحکیم وثائق دارنده سفته در قانون تجارت فرانسه و قانون تجارت سویس تصریح شده که عدم ارسال اطلاعنامه موجب اسقاط حق تعقیب ظهر نویسیها در ظرف مدت مقرر نمیشود و مسئولیت مسامح از ارسال اطلاعنامه تنها جبران خسارت احتمالی وارده است .

بنابر مراتب مشروح فوق عما نظوریکه شعبه دادگاه شهرستان تهران اظهار نظر کرده عدم ارسال اطلاعنامه مانع اقامه دعوی از طرف دارنده سفته در ظرف ۳ ماه و ۶ ماه از تاریخ اعتراض نمیشود و حکم مقرر در ماده ۲۸۹ قانون تجارت که شعبه ۲۷ دادگاه شهرستان مؤید نظر خود قرار داده ناظر بماده ۲۸۴ و ۲۸۵ نبوده بلکه معطوف بمادتین ۲۸۶ و ۲۸۷ بوده کما اینکه ماده ۲۸۸ بالصراحه فقط به آن دو اشاره کرده است) مشاوره نموده با اتفاق آراء چنین اظهار نظر مینمایند :

با اطلاق ماده ۲۴۹ قانون تجارت که برات‌دهنده و قبول‌کننده برات و ظهر- نویسیها را در مقابل دارنده برات متضامناً مسئول شناخته است و حق مراجعه و اقامه دعوی علیه هر کدام از آنان را بدون رعایت ترتیب از حیث تاریخ برای دارنده برات محفوظ داشته است و با توجه بمدلول مواد ۲۸۶ و ۲۸۷ قانون مزبور که به مدت اقامه دعوی از طرف دارنده برات سه‌ماه و شش‌ماه از تاریخ اعتراض عدم پرداخت برات تعیین نموده است و عنایت بمفاد ماده ۲۸۸ همان قانون که شرط استفاده از حقی را که در ماده ۲۴۹ قانون بظهر نویسیها داده شده، بر رعایت مواعد مقرر در مواد ۲۸۶ و ۲۸۷ قانون تجارت از تاریخ اعتراض، موقوف و شروع مرور زمان مدت‌های مزبور از فردای ابلاغ احضار بمحکمه باو و همچنین در صورت تأدیه وجه برات را بدارنده آن بدون آنکه بر علیه او اقامه دعوی شده باشد، موعده را از فردای روز تأدیه قرار داده بدیهی است که اشاره و منظور ماده ۲۸۹ این قانون بمواعده